

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΗΣ ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ: Οί ανασκαφές του 1881

Μαζί με τό θαυμασμό πού γεννεί στον επισκέπτη ή καταπληκτική όμορφιά και ή επιβλητικότητα του αρχαίου θεάτρου τής Έπιδαύρου, του δημιουργείται παράλληλα και μία άπορία: πώς, σε αντίθεση με όλα τά άλλα αρχαία θέατρα και γενικά τις αρχαιότητες τής χώρας μας, τό θέατρο τής Έπιδαύρου διατηρείται σε τόσο καλή κατάσταση; Πράγματι είναι τό καλύτερα διατηρούμενο από όλα τά κλασικά θέατρα. Καί από τό θέατρο τής Έπιδαύρου διαμορφώθηκε ιδέα για τά αρχαία θέατρα γενικότερα, άφου τά περισσότερα είχαν ύποστεί όχι μόνο καταστροφές αλλά και πολλές μετασκευές στα μεταγενέστερα χρόνια. Έτσι ή άποκάλυψη του θεάτρου τής

Έπιδαύρου ύπήρξε σημαντική για τήν αρχαιολογία και για τήν ιστορία τής αρχιτεκτονικής γενικότερα.

Όταν ό Παναγής Καθβαδίας — διαπρεπής Έλληνας αρχαιολόγος, ό όποιος είχε τάξει, σαν ένα από τους σκοπούς τής ζωής του, τήν άποκάλυψη των αρχαιοτήτων τής Έπιδαύρου και τήν ίδρυση του Μουσείου τής — πήγαινε στις 15 Μαρτίου 1881 στην Έπίδαυρο, σκόπευε νά έντοπίσει τή θέση του αρχαίου θεάτρου και μετά, άν ήταν δυνατό, νά άρχισει τήν ανασκαφή του. Είχε μελετήσει, προηγουμένως, κάθε σχετική πληροφορία πού μπόρεσε νά βρει στους αρχαίους συγγραφείς. Περισσότερο είχε σταθεί σε αυτά πού είχε γράψει ό Πausanias, όταν επισκέφθηκε τό

θέατρο τό 2ο αιώνα μ.Χ.

Έπιδαυρίους δέ έστι θέατρον έν τώ ιερώ μάλιστα έμοι δοκει θέας άξιον. Τά μέν γάρ Ρωμαίων πολύ δη τι ύπερείχει των πανταχού τώ κόσμω μεγέθει δέ Άρκάδων τό έν τη Μεγάλη πόλει: άρμονίας δέ ή καλλους ένεκα αρχιτεκτόνων ποίος ές άμιλλαν Πολυκλείτω γένοιτ' άν άξιόχρεως; Πολύκλειτος γάρ και θέατρον τούτο και οικημα τό περιφερές ό ποιήσας ήν.

Ό Καθβαδίας δέν άργησε νά έντοπίσει τή θέση του θεάτρου, διότι τό σχήμα του κοίλου — και μόνο αυτό — ήταν καταφανές. Άλλά ό χώρος του θεάτρου είχε μεταβληθεί σε δάσος, και μάλιστα τόσο πυκνό, ώστε, όπως ό ίδιος άφηγείται στα Πρακτικά

της 'Αρχαιολογικής 'Εταιρείας του έτους 1881, μέ κανέναν τρόπο δέν καθόρθωσε νά εισχωρήσει σ' αυτό καί νά ανέβει στό επάνω μέρος του κοίλου του θεάτρου. Την έπομένη άρχισε κιάλας, από τό συνενγείο των έργωντων του, ή άποκότη των δένδρων, πού ύστερα από μία θδομάδα είχε συντελεστεί σέ δλόκληρο τό χώρο του θεάτρου. Μάταια όμως ό Καθθαδίας περιμένε νά άποκαλυφθεί μπρός του τό κοίλο. Γιατί, στή θέση του, άντίκρυσε μία καταφέρεια βουνού, πού είχε σχηματιστεί από τά χώματα, πού μέ τό πέρασμα των αιώνων είχαν καταπέσει καί συσσωρευθεί σέ πάχος 1,50 περίπου μέτρου. Χρειάστηκε λοιπόν νά άκούλυθησούν μακροχρόνιες καί συστηματικές έργασίες, μεταφέρθηκαν τά χώματα, καθαρίστηκε τό κοίλο καί άνασκάφηκε ή όρχήστρα καί τό ύποσκήνιο.

'Επίσης επαναποθετήθηκαν πολλά από τά πεσμένα καθίσματα στήν άρχική τους θέση καί άποκαλύφθηκαν οι τοίχοι των χωμάτων της σκηνής καθώς καί οι εισοδοί του θεάτρου μέχρι της πύλες. Κατά τίς άνασκαφές, διαπιστώθηκε από ένα άγαλμα ρωμαϊκής έποχής πού βρέθηκε κοντά στή σκηνή, ότι τό θεάτρο βρισκόταν σέ άκμή μέχρι τούς τελευταίους ρωμαϊκούς χρόνους. Μετά την έπικράτηση του χριστιανισμού — άγνωστο όμως πότε άκριβώς — άρχισε ή σταδιακή έπίχωση καί ή φθορά του. Σύμφωνα μέ τό Καθθαδία, φαίνεται ότι στήν άρχή γκρεμίστηκε τό ημικυκλικό τείχος, πού περιέβαλλε τό κοίλο. 'Εξαιτίας άποκοπής έυλειας, ή γιά άλλους λόγους, άρχισε ή κατοίληση χωμάτωνων όγκων από τό Κυνάρτειο όρος πού κατακάλυψαν τό μεγαλύτερο μέρος του κοίλου. 'Αργότερα, άκόλυθηκε μεγάλος σεισμός, όπως άποδεικνύει ό τρόπος πού έπεσαν οι λίθοι της κρηπίδας. Μέ αυτόν τό σεισμό έπαθε ζημιές τό διαζώμα, πού διαιρούσε τό κοίλο στήν πάνω καί κάτω ζώνη, καί μετακινήθηκαν τό περισσότερα από τά καθίσματα. Τότε φαίνεται ότι έπεσε καί ή σκηνή.

Στή συνέχεια ή σκηνή φαίνεται ότι οικοδομήθηκε καί χρησιμοποιεσε σάν κατοικία, ενώ στους χρόνους της Τουρκοκρατίας κατασκευάστηκε καί καινή στην άνατολική πλευρά της. Τόν 18ο αιώνα έπισκέφτηκε την περιοχή της 'Επιδαύρου ό 'Αγγλος περιηγητής Chandler, ό όποιος βρήκε τό θεάτρο σκεπασμένο από θάμνους, πού είχαν φυτρώσει στό συσσωρευμένο πάνω από τίς κερκίδες

χώμα. 'Ο ίδιος διηγείται ότι οι Τούρκοι είχαν μεταφέρει από τό θεάτρο στό 'Αργος καί στό Ναύπλιο μαρμάρινο θρόνο καθώς καί πολλά άγάλματα.

'Αλλα συσσώρευση λοιπόν των χωμάτων καί τό φυτόμα των θάμνων, καί άργότερα των δέντρων, έκρυψαν τό θεάτρο καί τό έσωσαν από άλλες καταστροφές καθώς καί από τό καιμίν των τουρκικών χρόνων, παρ' όλο πού οι ρίζες των δέντρων, πού φύτρωσαν άνάμεσα στους άρμούς των λίθων, έκτόπισαν καί κατάστρεψαν πολλά καθίσματα.

'Αλλά άξιοσημείωτα, πού διαπιστώθηκαν από την άνασκαφή, είναι ότι οι μπροστινοί θρόνοι του θεάτρου δέν έχουν τή μορφή των θρόνων του Διονυσιακού, αλλά μοιάζουν μέ άνάκλινο καί δέν παρουσιάζονται σ' αυτούς έπιγραφές, γιατί δέν ύπήρχαν χωριστές γιά κάθε άρχοντα θέσεις, όπως συνηθίζόταν στήν άρχαία 'Αθήνα καί άλλου. Κι αυτό γιατί οι θεατές δέν ήταν έπιφανείς άρχοντες καί ίερείς, αλλά έπίσημοι άπλώς ξένοι του 'Ασκληπιού. Τό θεάτρο της 'Επιδαύρου κτίστηκε σέ μία μεγάλη χαράδρα, πού μέ έπιχμώτισση πήρε τό σχήμα κοίλου. Διαλέχτηκε εκείνο τό σημείο της χαράδρας από τό όποίο οι θεατές έβλεπαν όχι μόνο τόν έμπρός στό θεάτρο περίβολο, αλλά καί όλη την πεδιάδα τό ιερού καί τά θουνά πού την περιβάλλουν. Τό κοίλο του θεάτρου είναι μεγαλύτερο από ημικύκλιο, όπως γινόταν στήν προ-ρωμαϊκή έποχή καί στό άκρα του, όπου τό έδαφος δέν είχε τό ίδιο ύψος, κατασκευάστηκε κρηπίδα.

Στά άκρα του διαζώματος φαίνεται ότι ύπήρχαν πύλες, γιατί οι δύο εισοδοί κοντά στην όρχήστρα δέν έπαρκόσαν. 'Η κάτω ζώνη διαιρείται, μέ 13 σκάλες, σέ 12 κερκίδες. Δηλαδή πάνω στόν άξονα του θεάτρου ύπάρχει, όχι κερκίδα, αλλά σκάλα.

'Η άνω ζώνη διαιρείται, μέ 25 σκάλες, σέ 24 κερκίδες, από τίς όποιες σώζονται οι 22. Οι κερκίδες έχουν 55 σειρές καθισμάτων.

Αυτές, σέ πολύ λίγες γραμμές, είναι οι κυριότερες διαπιστώσεις από τίς άνασκαφές του θεάτρου της 'Επιδαύρου, πού ό Παιουσίας θεωρούσε σάν τό μεγαλύτερο από τά θεάτρα της 'Ελλάδας μετά τό θεάτρο της Μεγαλόπολης, καί σάν τό περιφημότερο τό κοσμου γιά την άρμονία καί τό κάλλος του.

Τό πρώτο θεάτρο της πρωτεύουσας

Μόλις ή 'Αθήνα άνακηρύχθηκε πρωτεύουσα του νεοσύστατου ελληνικού κράτους, άπόκτησε καί τό απαραίτητο της κάθε «μεγαλόπολης» θεάτρο. Τό πρώτο αυτό άθηναικό θεάτρο δέν ήταν άλλο από μία παράγκα σταλτιμάνγκων, ένα έυλινο όρθωγώνιο, δίχως στέγη, μέ άμφιθεατρικά τοποθετημένα καθίσματα. Τό μέγεθος του χώρου ήταν τέτοιο πού χωρούσε γύρω στους 1.000 θεατές! Στήν άρχή σκεπαστόν από μία πάνινη τέντα αλλά άφού την πήρε ό άέρας τό θεάτρο έμεινε ξεσκέπαστο. Τό οικοδόμημα αυτό βρισκόταν στόν πιο πολυσύχναστο θρόνο της 'Αθήνας, την όδο Αιόλου. 'Η πρόσμηση του φωτιζόταν άμυδρά από δύο μίζερα φανάρια. Δίπλα στήν είσοδο βρισκόταν τό ταμείο καί κάπου παραδίπλα ό τελάλης διαλαλούσε τίς παραστάσεις. Τό «μεγαλειώδες» όμως αυτό θεάτρο δέν έζησε παρά πέντε μήνες. Πρόχειρη σάνιδένια κατασκευή όπως ήταν, τό άφάνισε ό άέρας καί οι κακοκαιρίες. Μεγαλειόβολο σέ διαστάσεις, ό έπιχειρηματίας 'Αθ. Σκοντζόπουλος δέν καθόρθωσε νά έξελιγώσει ούτε την έυλεια. Πάντως ή θεατρική κίνηση της πρωτεύουσας δέ νεκρώθηκε. Μέχρι τό 1840 τούς γυναικείους ρόλους στό έργο έπαιξαν άντρες — όπως δύο αιώνας νωρίτερα στό σαξίητρικά έργα — από κεί καί πέρα όμως, ό τελάλης διαλαλούσε μέ γυναικά: «'Απόψε εις τό θεάτρον, τή γυναικα ή παίξει άληθινή γυναικα...».

Σημείωση

Γιά περισσότερες πληροφορίες καί βιβλιογραφία έβλεπε τό άρθρο του Μάριου Πλωρίτη, «'Η πρώτη «βυμβλη» της νέας 'Αθήνας», στό Βήμα της Κυριακής, 22 'Απριλίου 1984.

Τό πρώτο θεάτρο της 'Αθήνας όπως τό σχεδίασε ό Μαρ. Νιαντόλο στις 12 Ιουλίου 1836. Σύμφωνα μέ πηγή της έποχής τό πρώτο έργο πού ανέβηκε εδώ στις 24 Μαΐου 1836 ήταν ιταλικό, μεταφρασμένο στό ελληνικό από τόν Ρήγα.

Έπ. Βρανόπουλος